

Historia Włoch w pieśniach i piosenkach

ANTOLOGIA TEKSTÓW

CZĘŚĆ I
1796–1918



Historia Włoch w pieśniach i piosenkach

ANTOLOGIA TEKSTÓW

CZĘŚĆ I
1796–1918

WSTĘPEM OPATRYŁ I OPRACOWAŁ

Andrea Mariani

TŁUMACZYLI

Andrea Mariani i Hanna Kostołowska

POZNAŃ 2024



Wydział
Historii

Recenzenci naukowi:
prof. Giulia Luisa Lami
prof. dr hab. Stefan Bielański

Redakcja językowa i korekta:
Ewa Dobosz

Skład i łamanie:
Dariusz Wierzbicki

Projekt okładki:
Kaja Żabińska

Na okładce: Gea della Garisenda, ok. 1911, źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c6/Gea_della_Garisenda.jpg (dostęp: 30.06.2024)

© Andrea Mariani, 2024
© Wydział Historii UAM, 2024
© Grupa Wydawnicza FNCE, 2024

Publikacja sfinansowana przez Wydział Historii
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu



Wydział
Historii

ISBN 978-83-67284-42-4

Wydział Historii UAM
ul. Uniwersytetu Poznańskiego 7
61-614 Poznań
e-mail: history@amu.edu.pl
www.historia.amu.edu.pl

Grupa Wydawnicza FNCE



Publikacje naukowe
i beletrystyka

www.fnce.info



ISBN 978-83-68074-55-0
Poznań, 2024

Spis treści

Wstęp	9
U korzeni włoskiej muzyki rozrywkowej	25
Język włoski (toskański) a dialekty	26
Geneza piosenki neapolitańskiej	29
1. Jesce sole – Wychodź słońce	35
2. Si li femmene purtassero la spada – Gdyby białogłowy nosiły miecz	36
3. Fenesta vascia – Niskie okno	37
4. Fenesta ca lucive – Okno pierwszej oświetlone.	38
5. Michelemmà – Michelemmà.	41
6. Lo guarracino – Chromis.	44
7. Te voglio bene assaje – Kocham cię bardzo.	50
8. Santa Lucia – Święta Łucja	56
Od rewolucji do restauracji	61
9. Inno all'albero della Libertà – Hymn do drzewa Wolności	63
10. Inno della Repubblica Napoletana – Hymn Republiki Neapolitańskiej	64
11. Canto dei sanfedisti – Pieśń sanfedystów	67
12. Partire, partirò – Wyjechać, wyjadę	71
13. Numi voi siete spietati – Bogowie, jesteście bezlitośni.	73
14. A Torino piazza San Carlo – W Turynie na placu San Carlo	76
Risorgimento	77
15. Va, pensiero – Leć, myśli	80
16. Inno popolare – Hymn ludowy	81
17. Inno a Carlo Alberto (La coccarda) – Hymn do Karola Alberta (Kokarda).	84
18. La patria – Ojczyzna	86
19. Canto degli Italiani – Pieśń Włochów.	88
20. L'addio del volontario – Pożegnanie ochotnika.	96
21. La bandiera di tre color – Flaga o trzech barwach	98
22. O Venezia che sei la più bella – O Wenecjo, która jesteś najpiękniejsza	101
23. La bella Gigogin – Piękna Tereska.	103
24. El pover Luisin – Biedny Ludwiczek.	105
25. Inno di Garibaldi – Hymn Garibaldiiego	107

Spis treści

26. Camicia rossa garibaldina – Garybaldyńska czerwona koszula	112
27. Rondinella dell'Aspromonte – Jaskółka z Aspromonte	114
28. Governu 'talianu – Rząd włoski	117
29. Ciapa Cialdini – No masz Cialdini	118
Włochy pod rządami prawicy i lewicy historycznych	121
30. Funiculi, funiculà – Funiculi, funiculà	125
31. Era de maggio – To był maj	127
32. 'O sole mio – Moje słońce	130
33. Marcia dei bersaglieri – Marsz bersalierów.	132
34. Donne donne ghè chí el magnano – Kobiety, kobiety, jest tu konwisarz	135
Emigracja.	137
35. Maremma amara – Gorzka Maremma	138
36. Merica Merica – Ameryko, Ameryko	139
37. Italia bella mostrati gentile – Piękna Italio, ukaż się łaskawą	140
38. Mamma mia, dammi cento lire – Mamo moja, daj mi sto lirów	142
39. Il tragico naufragio della nave Sirio	144
Ruch pracowniczy między anarchizmem a socjalizmem	145
40. Marsigliese del lavoro – Marsylianka pracy.	147
41. Inno dei lavoratori – Hymn pracowników	150
42. Inno dei malfattori – Hymn złoczyńców	154
43. Inno del primo maggio – Hymn pierwszego maja	157
44. Inno della rivolta – Hymn buntu	159
45. Addio a Lugano – Żegnaj Lugano	161
46. Nostra patria è il mondo intero – Naszą ojczyzną jest cały świat.	164
47. L'Internazionale – Międzynarodówka	165
48. Bandiera rossa – Czerwona flaga	168
49. Il crak delle banche – Krach banków	170
50. Il feroce monarchico Bava – Okrutny monarchista Bava	172
51. Gli scariolanti – Taczkarze	174
52. La boje! – Warzy sie!	176
53. La lega – Związek zawodowy.	177
54. Scieur padrun da li béli braghi bianchi – Panie właścicielu w ładnych białych spodniach	179
Klerykalizm i antyklerykalizm	181
55. E a Roma a Roma – W Rzymie, w Rzymie	184
56. E quando muoio io – Kiedy ja umrę.	186
57. La beghina – Dewotka	188
58. Serenata alfonsina – Serenada alfosowa.	189

Spis treści

59. Inno antimassonico – Hymn antymasoński	192
60. O bianco fiore – O biały kwiecie	194
Autonomizm i irredentyzm	197
61. Inno a Oberdan – Hymn do Oberdana	201
62. El sì – Slovo sì	203
63. Inno di Trento – Hymn Trydentu	206
64. Inno al Trentino – Hymn do Trydentu	208
65. Le campane di San Giusto – Dzwony św. Justusa	210
Kolonializm i antykolonializm	211
66. Africanella – Afrykanka	215
67. A Tripoli – W Trypolisie	217
68. ‘A marina ‘e Tripoli – Plaża w Trypolisie	219
69. Inno abissino – Hymn abisyński	220
70. Inno a Tripoli – Hymn do Trypolisu	222
Belle époque po włosku, czyli epoka Giolittiego	225
71. Lili Kangy – Lili Kangy	227
72. Ninì Tirabuscìo	229
73. Fili d’oro – Złote nici	231
74. Il commiato (Giovinezza) – Pożegnanie (Młodość)	233
75. Inno dei bersaglieri ciclisti – Hymn bersalierów kolarzy	235
76. La povera Rosetta – Biedna Rosetta	237
Wielka Wojna	241
77. La ragazza è neutrale – Dziewczyna jest neutralna	249
78. Canzone garibaldina – Piosenka garybaldyńska	251
79. Serenata all’imperatore – Serenata do cesarza	253
80. ‘O surdato ‘nnammurato – Zakochany żołnierz	255
81. Canzone dell’Adriatico – Pieśń Adriatyku	257
82. Leggenda di guerra (La madre dell’alpino) – Legenda wojenna (Matka strzelca alpejskiego).	259
83. Quel mazzolin di fiori – Ten pęczek kwiatów	261
84. Monte Nero – Monte Nero	264
85. Sul cappello – Na kapeluszu	266
86. Besagliere ha cento penne – Bersalier ma sto piór	267
87. Sul ponte di Bassano – Na moście w Bassano	268
88. Tapum – Tapum	269
89. Giovinezza (versione arditi) – Młodość (wersja ardytów)	271
90. Fiamme nere – Czarne płomienie	273
91. Il general Cadorna – Generał Cadorna	274

Spis treści

92. Addio padre e madre addio – Żegnaj ojczyznę, żegnaj matko	277
93. Fuoco e mitragliatrici – Ogień i karabiny maszynowe	278
94. La tradotta che parte da Novara – Pociąg wojskowy, który wyrusza z Novary	280
95. Gorizia tu sei maledetta – Gorycjo, jesteś przeklęta	282
96. Sui monti Scarpazi – W górach skarpackich	284
97. L'imboscato – Dekownik	285
98. Bambola – Lalka	288
99. La leggenda del Piave – Legenda Piawy	290
100. Canzone del Grappa – Pieśń Grappa	294
Bibliografia	297
Indeks utworów muzycznych	313
Indeks nazw własnych	317
Indeks geograficzny	329
The History of Italy in Songs, Part 1: 1796–1918. Summary	335